

Dr. Gelu DAE

LEGEA ȘI STATUTUL PENTRU ORGANIZAREA BISERICII ORTODOXE ÎN LUMINA CENTENARULUI ÎNFIINȚĂRII PATRIARHIEI ROMÂNE

Desăvârșirea unității statale a României, prin unirea Basarabiei (votată la 27 martie/9 aprilie 1918 de Sfatul Țării), a Bucovinei (adoptată de Congresul General al Bucovinei din 15/28 noiembrie 1918), dar și prin unirea Transilvaniei (decisă de către Marea Adunare Națională de la Alba Iulia la 18 noiembrie/1 decembrie 1918), a generat necesitatea unei organizări unitare a celor patru biserici ortodoxe străbune.

Cele patru biserici, respectiv Biserica din Vechiul Regat (a Ungro-Vlahiei), Biserica de peste munți (a românilor ortodocși din Transilvania), Biserica din Bucovina și Biserica din Basarabia au venit în cadrul Bisericii Ortodoxe a Statului român întregit cu moșteniri și regimuri diferite de funcționare.

Așa se explică faptul că, imediat după Marea Unire, conducătorii celor patru biserici, mireni și clerici, și-au exprimat dorința de a da bisericilor ortodoxe românești reunite o structură unitară care, plecând de la tradițiile multiseculare și trecutul zbuciumat dat de vitregiile vremurilor, ținând cont de noile realități survenite în organizarea statului român, trebuia să asigure progresul bisericii prin îndeplinirea misiunii sale spirituale, morale, culturale, sociale și naționale.

În acest context, în timpul mandatului de ministru al Cultelor, exercitat de către marele poet Octavian Goga, în perioada 24 septembrie-2 noiembrie 1920, o comisie, (numită „de unificare” sau „a celor 15”), formată din 15 reprezentanți ai celor patru biserici provinciale, a redactat un „ante-proiect de lege pentru organizarea Bisericii autocefale ortodoxe române”. Acest proiect de lege a fost transmis spre examinare tuturor celor patru biserici din teritoriu.

În decembrie 1921, Adunarea bisericească, numită și „Constituanta bisericească”, formată din reprezentanții oficiali ai celor patru biserici, respectiv 42 din Vechiul Regat, 12 din Transilvania și Basarabia și 6 din Bucovina, care coordona activitatea „Comisiei de unificare”, a revizuit și „Proiectul de statut pentru organizarea Bisericii autocefale ortodoxe române”, finalizat în 17 octombrie 1922.

Odată cu votarea și promulgarea Constituției din 1923, unde s-au stabilit și principiile de bază de organizare ale Bisericii Creștine Ortodoxe de pe teritoriul Regatului României, s-a întocmit, sub coordonarea noului ministru al Cultelor, Constantin Banu^[1], un al doilea proiect de lege.

În toamna anului 1924, Sfântul Sinod proaspăt configurat al Bisericii Ortodoxe Române, cu largul concurs al ministrului Cultelor și Artelor, Alexandru Lapedatu^[2], reexaminând atât proiectul de lege al lui Octavian Goga, cât și cel al lui Constantin Banu, va finaliza Legea și Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române, în paralel cu Legea pentru ridicarea Scaunului Arhiepiscopal și Mitropolitan al Ungro-Vlahiei, ca Primat al României, la rangul de Scaun Patriarhal.

Astfel, înainte de a fi prezentate celor două camere legiuitoare, proiectele Legii pentru înființarea Patriarhiei Ortodoxe Române, al Legii și al Statului pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române, au fost prezentate plenului Sfântului Sinod, în sesiunea din toamna anului 1924 și prorogate în ziua de 4 decembrie.

Lucrările Sfântului Sinod vor fi reluate în 4 februarie 1925, când Episcopul Râmnicului și Noului Severin, Vartolomeu Stănescu^[3] - cel care o așezase, în anul

1922, în funcția de Stareță a Mănăstirii dintr-un Lemn, pe maica Paisia Vasilescu^[4] -, va da citire Actului Oficial de Înființare a Patriarhiei Române, care va fi adoptat în unanimitate.

De altfel, de numele lui Vartolomeu Stănescu sunt legate mai multe realități ale primei jumătăți de secol XX din sânul Bisericii Ortodoxe Române, de la organizarea și promovarea „creștinismului social” prin constituirea Societății „Renașterea”, grupare cu scop lucrativ în plan cultural și social, formată din aproximativ 900 de preoți și până la înființarea împreună cu Ion Marina^[5], a Băncii Populare Ajutorul, prima bancă cooperatistă din țară.

Aceste lucruri, împreună cu popularitatea sa în ascensiune (și după fenomenul „Maglavit” și sprijinul acordat Gărzii de Fier, în ridicarea și punerea în valoare a unor lăcașe de cult), îi vor atrage episcopului Vartolomeu Stănescu atât nemulțumirea Regelui Carol al II-lea, cât și al clasei politice și vor culmina cu pensionarea sa forțată, 1 noiembrie 1938 și retragerea la Mănăstirea Bistrița.

Proiectul de lege, aprobat de Consiliul de Miniștri pentru ridicarea Scaunului Mitropolitan al Ungro-Vlahiei la rangul de Scaun Patriarhal va fi, în sfârșit, supus dezbaterii celor două camere ale Parlamentului și adoptate de Senat la 12 februarie și de către Camera Deputaților la 17 februarie 1925.

Promulgarea „Legii pentru ridicarea scaunului arhiepiscopal și mitropolitan al Ungro-Vlahiei, ca primat al României, la rangul de Scaun patriarhal” se va face la data de 23 februarie 1925 de către Regele Ferdinand și va fi publicată în „Monitorul Oficial” din 25 februarie 1925.

Odată înființată Patriarhia, având nevoie pentru buna și dreapta funcționare de o Lege și de un Statut pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române, la 24 martie, aceste documente de căpătâi ale Bisericii vor fi votate în Senatul României și la 3 aprilie în Camera Deputaților, fiind promulgate de către Regele Ferdinand la 6 mai 1925.

După încheierea acestui proces laborios de zidire a regulilor Bisericii noastre Ortodoxe urma investitura Arhiepiscopului și Mitropolitului Ungro-Vlahiei, Miron Cristea, în scaunul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, eveniment care, datorită stării precare de sănătate a Regelui Ferdinand, va fi amânat până la data de 1 noiembrie 1925.

Referitor la locul și rolul Episcopului Vartolomeu Stănescu al Râmnicului-Noului Severin, în perioada 1921-1938, cel care a prezentat în plenul Sfântului Sinod din data de 4 februarie 1925 „Actul Oficial de Înființare a Patriarhiei Române”, trebuie spus că acesta,

în calitatea sa de Referent al Sfântului Sinod, a fost direct implicat în procesul de elaborare și redactare a documentelor care au stat la baza nașterii Legilor Patriarhale. Păstorind ani întregi bisericile și mănăstirile din ținuturile Vâlcei și Severinului, cu experiența și harul său, împreună cu alți ierarhi din celelalte provincii unde funcționau mănăstiri și schituri, își va pune amprenta în special pe articolele 84-114 ale Statutului Bisericii Ortodoxe Române, articole referitoare la organizarea și funcționarea mănăstirilor.

Iată cum arătau în Statutul de la 1925, două dintre articolele care făceau trimitere la viața de mănăstire:

„Art. 87. Fiecare mănăstire este datoare:

a) a-și întocmi viața în interiorul ei, încât să devie un loc de aleasă și desăvârșită viață bisericească, în frumoase virtuți creștinești, de evlavioase slujbe religioase, de bogată mângâiere sufletească, atât pentru conviețuitorii ei, cât și pentru creștinii, cari o vor vizita;

b) să practice ocupațiuni și îndeletniciri potrivite cu sfințenia locului cari să fie de folos poporului în mijlocul căruia se află și să dovedească o dragoste împreună cu fapte bune față de obștea țării.

Art. 88. În acest scop mănăstirile de călugări vor înființa:

a) seminarii monahale pentru monahi cel puțin la o mănăstire mai mare din fiecare eparhie, unde se vor trimite (numai pentru învățătură) și frații din alte mănăstiri;

b) școli de misionari pentru combaterea sectelor religioase, pentru orfeline, școli de corecțiune și azile de bătrâni;

c) tipografii de cărți bisericești, religioase și morale, cel puțin în o mănăstire din fiecare eparhie;

d) legători de cărți;

e) ateliere pentru icoane;

f) ateliere pentru pictură, strungărie, sculptură și argintărie bisericească etc.;

g) școli de cântăreți bisericești;

h) cultură de albine, de vie, de viermi de mătase;

i) ateliere de meserii potrivite cu îndeletnicirile tagmei.

Iar în cele de maici:

a) școli monahale pentru pregătirea specială a

maicilor;

b) școli profesionale și de menaj;

c) cursuri speciale de lucru pentru fete;

d) orfeline;

e) institute pentru pregătirea surorilor de caritate, necesare spitalelor și particularilor bolnavi;

f) ateliere pentru tot felul de țesături și cusături naționale;

g) ateliere pentru confecționarea stofelor de ornate bisericești și pentru croirea și cusutul veșmintelor preoțești;

h) ateliere pentru brodatul ornatelor și mitrelor arhierești;

i) azile de bătrâne și orice alt fel de așezăminte de caritate.

Călugării și călugărițele sunt datorii să lucreze în atelierele de mănăstiri, pretutindeni unde există”.

Având în vedere cele prezentate cu privire la nașterea legilor bisericești patriarhale, în general și ale vieții monahale, în particular, iată că astăzi, aici la Mănăstirea dintr-un Lemn întâlnim la tot pasul, dincolo de vremurile și prefacerile parcurse, nu numai un loc de credință și evlavie, dar și un așezământ unde ordinea și rigoria rânduielilor mănăstirești sunt la ele acasă.

LAW AND STATUTE FOR THE ORGANIZATION OF THE ORTHODOX CHURCH IN LIGHT OF THE CENTENARY OF THE ESTABLISHMENT OF THE ROMANIAN PATRIARCHATE

Abstract: The Great Union of 1918 imposed the adoption of new normative acts to unify the organization and all functioning of the Orthodox Church in the Romanian provinces. The initial steps, from 1920-1922, were continued in 1924, after the adoption of the Constitution. The Law and Statute for the Organization of the Romanian Orthodox Church and the Law for the Elevation of the Archbishopric and Metropolitan See of Hungary-Wallachia, as Primate of Romania, to the Rank of Patriarchal See were submitted to the debate of the two chambers of Parliament and approved in 1925.

Keywords: 1925, law, statute, Romanian Orthodox Church, Patriarchate.

[1] Constantin Gheorghe Banu (n. 20 martie 1873, București – d. 8 septembrie 1940, Roman; înhumat în Cimitirul Bellu); fiul lui Gheorghe N. Banu și Smaranda (ori Coralia) Banu; absolvent al Colegiului Național „Sfântul Sava” din București, coleg de clasă cu Ioan A. Bassarabescu, viitorul actor Ion Livescu și viitorul politician Scarlat Orăscu și al Universității București; membru al Partidului Național Liberal; ministru al Culturii și al Patrimoniului (1922-1923); fondator, editor și director al revistei „Flacăra” (11 octombrie 1911), pe care a publicat-o în două serii, alături de Petre Locusteanu, Ion Pillat, Adrian Maniu, și, mai târziu, împreună cu Vintilă Russu-Șirianu.

[2] Alexandru Lapedatu (n. 14 septembrie 1876, comuna Cernatul Săcelilor, jud. Brașov – d. 30 august 1950, Închisoarea Sighet); absolvent al Facultății de Litere și Filozofie a Universității din București (1904); secretar al Comisiunii Monumentelor Istorice (1904), membru (1919), președinte al Secțiunii pentru Transilvani (1921-1941) și președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice (1941-1948); secretar al Comisiei Istorice a României (1909) și membru al acesteia (1911-1919), reconfirmat prin decret regal (1924); expert al României la Conferința de Pace de la Paris (1918-1920); profesor de istoria veche a românilor la prima Universitate românească din Cluj (1919-1938), cofondator, alături de Ioan Lupaș, director (1920-1938) și director onorific (1943-1945) al Institutului de Istorie Națională din Cluj; director al Arhivelor Statului (1923-1924); membru corespondent (1910), membru (1918), vicepreședinte (1934-1935, 1938-1939), președinte (1935-1937) și secretar general 1937-1948) al Academiei Române (1918); epurat prin Decretul nr. 76 din 8 iunie 1948, a fost repus în drepturi de către Academia Română la 3 iunie 1990; lista publicațiilor conține 424 titluri; membru al Partidului Național Liberal (1920); deputat și senator; președinte al Senatului României (1936-1937); ministru al Artelor și Cultelor și ministru de stat în mai multe guverne

[3] Vartolomeu Stănescu (n. 25 august 1875, satul Ciuperceni, județul Teleorman – d. 2 noiembrie 1954, Mănăstirea Bistrița, județul Vâlcea); al

patrulea copil al familiei Stan și Floarea Stănescu, după Ana, Alexandra și Floarea; absolvent al Seminarului Central din București al Facultății de Teologie din București (1898-1901), cu lucrarea de licență „autenticitatea cărților sfinte ale Noului Testament”, evaluată cu Magna cum laude; cursuri de Sociologie și Drept de la Sorbona; hirotonit diacon la 5 iunie 1905 de către arhiereul Nifon Ploșteanul; diacon la Catedrala Mitropolitană din București (1905) și la Capela ortodoxă română din Paris (1905-1909); arhimandrit-vicar al Episcopiei Dunării de Jos (1909-1910); arhiereu cu titlul de „Băcăuanul” (1912); redactor al revistei „Biserica Ortodoxă Română” (1912); egumen al Așezămintelor Sfântului Spiridon din Iași; inspector general al seminariilor din țară (1912); administrator al Casei Bisericii (1913); organizator al BOR în Cadrilater (1913); profesor titular la catedra de Exegeză în Noul Testament, al Facultății de Teologie; locotenent de episcop la Argeș (1 aprilie 1919-1 aprilie 1920); locotenent de episcop la Râmnic (1 aprilie 1920-17 martie 1921), episcop al Eparhiei Râmnicului (17 martie 1921-1 noiembrie 1938); episcopul Vartolomeu a dat citire „Actului Oficial de Înființare a Patriarhiei Române”, al cărui referent era, în ședința Sfântului Sinod din data de 4 februarie 1925; la 1 noiembrie 1938, Sfântul Sinod i-a cerut un concediu de doi ani, pe fondul „șubrezirii sănătății” sale; la 1 noiembrie 1940 i se aproba retragerea din funcție și pensionarea; a locuit într-o chilie alăturată Mănăstirii Bistrița până la sfârșitul vieții; a fost înmormântat pe 4 noiembrie 1954 în cavoul de lângă casa personală.

[4] Vezi Ierom. Chesarie Gheorghescu, *Maica arhimandrită Paisia Vasilescu, stareță spirituală a Mănăstirii Dintr-un Lemn, județul Vâlcea, la aniversarea a 90 de ani de la naștere (14 octombrie 1880-14 octombrie 1970)*; <https://www.aos.ro/wp-content/misiunea/MISVol1Art.27.pdf>

[5] Justinian Marina, pe numele de mirean Ioan Marina (n. 22 februarie 1901, Suiesti, județul Vâlcea – d. 26 martie 1977, București) a fost al treilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1948-1977).